

TANKKA QARSHI MINALAR: TEXNIK XUSUSIYATLAR. TANKGA QARSHI MINALARNING TURLARI VA NOMLARI**Raximov Alisher Sharafidinovich***Farg'ona Davlat Univerisiteti Harbiy Ta'lim fakulteti boshlig'i***Alinazarov Nodirxon Nosirxonzoda***Farg'ona davlat universiteti**Harbiy ta'lim fakulteti 2- bosiqch kursanti*

Annotatsiya: *Minalar dushmanning hujumkor salohiyatini yo'q qilish uchun mo'ljallangan eng oddiy robotlardir. Ularning qurilmasi boshqacha bo'lishi mumkin, ammo mohiyati bir xil. Inson aralashuvisiz yoki ular uzoqdan ishga tushirilganda, ular portlab ketadi, zarar etkazuvchi omillarni hosil qiladi, ularning asosiy va eng keng tarqalgani zarba to'lqini va shikastlovchi elementlar oqimi.*

Kalit so'zlar: *Minalar, hujumkor, porlovchi, zarba, shikastlovchi, dushman, yo'q qilish, mo'ljallangan, asosiy, qurilma, vaqt, muhandislik, jang payti, vayronagarchilik, zaryadlar.*

MINA QUROLLARI TARIXI

Ushbu turdagi muhandislik qurollari uzoq vaqtdan beri ma'lum. Mina so'zining o'zi ilgari sug'urta bilan o'rnatilgan zaryadni emas, balki uning mudofaa xususiyatlariga zarar etkazish uchun istehkom ostidagi buzib tashlashni anglatadi. Ushbu quduq qal'a devorlariga kirib borishga imkon berdi va kattaroq qazishmalar minoralar va boshqa tuzilmalarning vayron bo'lishiga yordam berdi, bu hujumning oldini oldi. Keyinchalik, harbiy texnologiya rivojlanishi bilan, bu er osti o'tish joylari tobora ko'proq kukun zaryadlari bilan ta'minlangan, shuning uchun bastionlarni maydalash jarayoni yanada jadalroq sodir bo'lgan. Zaryadlarning o'zlari dizaynidagi o'zgarishlarga parallel ravishda uchun sigortalar ham yaxshilandi. Elektrotexnika sohasidagi yutuqlar masofadan turib portlash vazifasini soddalashtirdi. Qrim urushi davrida dengiz minalaridan birinchi marta keng foydalanilgan. Amerika Qo'shma Shtatlarining birlashishi (1861-1865) bilan yakunlangan shimolliklar va janubliklar o'rtasidagi fuqarolar urushi mudofaa operatsiyalari paytida minalangan maydonlardan ommaviy foydalanishning boshlanishi edi. Zamonaviylarga o'xshash namunalar ko'rinishidagi piyodalarga qarshi minalar Birinchi jahon urushi paytida sinovdan o'tkazildi. Keyin ular majburiy chora sifatida ko'rib chiqildi, faqat ustun dushmanning oldinga siljishiga to'sqinlik qiladigan to'siq yaratish zarur bo'lgan hollarda qo'llaniladi.

Turli minalar kerak

Piyodalarga qarshi minalar nafaqat askarlarga, balki 20-asr boshlarida armiyalarning asosiy chaqiruv kuchi bo'lgan otlarga ham zarar yetkazdi. Paydo bo'lgan mexanik transport vositalari, shu jumladan zirhli transport vositalari ham erga ko'milgan zaryadlardan aziyat chekishgan, ammo ular o'sha paytdagi noqulay va zaif tanklarni yo'q qilish uchun mo'ljallangan maxsus dizaynni hali ixtiro qilmaganlar. Vaziyat 1930-yillarga kelib, istiqbolli strateglarga bo'lajak urush harakatchan bo'lib, unda aviatsiya va zirhli kuchlar yetakchi rol o'ynashi ayon bo'lgach, o'zgardi. Aviatsiya haqida maxsus suhbat bor, zamonaviylik tarixi ko'rsatganidek, unga qarshi avtomatik ravishda ishlaydigan vositalar ham bor ... Lekin bu haqda keyinroq. Bu

orada yangi turdagi muhandislik quroli - tankga qarshi mina paydo bo'ldi. Piyodalarga qarshi "singlisi" bilan barcha fundamental o'xshashliklari bilan u undan sezilarli darajada farq qiladi. Dizaynerlar loyihalashda hal qilgan muammobu sug'urta bilan zaryadlash boshqacha edi.

PIYODALARGA QARSHI MINA QANDAY BO'LISHI KERAK

Ish kuchini samarali yo'q qilish uchun yaratilgan qurilma bir qator taktik talablarga javob berishi kerak. Portlash maksimal zarar etkazish uchun etarli tezlikda uchadigan ko'p sonli bo'laklarni yaratishi kerak. Shu bilan birga, mina engil bo'lishi kerak, aks holda uni tashish va o'rnatish sapyorlar uchun qiyin bo'ladi. Bunga misol qilib "barg barglari" deb ataladi. PFM-1 va PFM-1C tipidagi minalar Amerika namunalaridan "Ajdahho tishi" (Dragontooth) - BLU-43 nomi bilan ko'chiriladi. Ular juda oddiy o'lchamlarga ega, lekin bir vaqtning o'zida ikkita vazifani bajarib, ishchi kuchiga katta zarar etkazadi. Birinchidan, gulbarglar, qoida tariqasida, halokatli jarohatlar etkazmaydi, balki faqat dushman askarlarini mayib qiladi, bu esa dushman kuchining iqtisodiyotiga qo'shimcha yuk yaratadi. Ikkinchidan, ular o'z-o'zini yo'q qilishlari mumkin ("C" modifikatsiyasida), bu hujumga tayyorgarlik ko'rishda juda muhimdir.

piyodalarga qarshi minalar

T-35 va T-42 va T-34

Tankga qarshi mina, uning nomidan ko'rinib turibdiki, zirhli transport vositalarini yo'q qilish uchun ishlatiladi. Uni o'rnatishda saperlar tomonidan qo'yilgan vazifa, hech bo'lmaganda, tankning pastki qismiga zarar etkazishdir. Ilgari, bu dushman hujumini kechiktirish uchun etarli deb hisoblangan. Masalan, Ikkinchi Jahon urushi paytida Wehrmacht tomonidan Qizil Armiya va ittifoqchilar qo'shinlariga qarshi ishlatilgan nemis tankiga qarshi T-35 minasi umumiy og'irligi 5 kg dan bir oz ko'proq edi. Xuddi shu xususiyatlar T-42 taxminan bir xil edi, ikkala namunada ham metall korpus bor edi, bu ularni elektr magnitli mina detektorlari yordamida aniqlashni osonlashtirdi. Sapperlar uchun urush oxirida hunarmandchilik usulida yasalgan yog'ochlarni topish qiyinroq edi, lekin ularning zaryadi, qoida tariqasida, unchalik kuchli emas edi. O'sha paytdagi deyarli har bir tankga qarshi minalar turtul urilganda ishlagan, sigortalar kontaktda edi.

URUSHDAN KEYIN

Urush tugadi, ammo tanklar qoladi. Va ular yaqinda ittifoqchi bo'lgan va endi potentsial raqibga aylangan mamlakatlar bilan xizmat qilishgan. Janglarda to'plangan tajriba tankga qarshi qurollarni, shu jumladan minalarni yaxshilashga olib keldi. Qolaversa, muhandis va olimlar ham qo'l qovushtirib o'tirishmadi. To'plangan jangovar tajriba zirhli transport vositalarining eng zaif joylarini aniqladi va ularga yangi takomillashtirilgan modellar zarba berishi kerak edi. Aniqlashni murakkablashtirish uchun korpuslar plastikdan yasala boshlandi, ammo bu boshqa muammoga olib keldi. Minalar maydonlarining xaritalari yo'qolishi bilan sapyorlarning ishi sezilarli darajada qiyinlashdi. Ammo zirhli transport vositalariga o't o'chirish uchun turli xil sug'urta va usullar kengaydi.

Germaniyaning tankga qarshi minasi

TM-62

Eng oddiyi Sovet TM-62M tankga qarshi minasidir. Uning dizayni oldingi o'n yilliklardagi ayblovlarning umumiy g'oyalarini takrorlaydi. Koson metallardan yasalgan, sug'urta kontaktli va 150 kg gacha bo'lgan yukga bardosh bera oladi, bu uning tasodifiy faollashishini yo'q qiladi. U mexanizatsiyalashgan vositalar yordamida o'rnatilishi mumkin (masalan, turtilli mina qatlami GMZ yoki vertolyot tizimlari), bu hududni qazib olish tezligini oshiradi. Zaryadning og'irligi - 7 kg, umumiy og'irligi - 10 kg. Asosiysi, bu mina, asosiy harakat havo hujumi. TM-62M ga urilgandan so'ng, tank roliklari ishlamay qoladi, korpus qisman vayron bo'ladi, ekipaj qattiq qobiq zarbasini oladi va lyuklar yopilsa, ular o'lishadi. Ushbu konning asosiy afzalliklari oddiylik, yuqori quvvat, ishlab chiqarish qobiliyati, arzonligi va ishonchligidir. Uning asosida og'irligi va shakli bo'yicha bir-biridan farq qiluvchi butun bir qator o'q-dorilar yaratildi.

Tankga qarshi urush Harbiy zirhli jangovar mashinalarga, xususan, tanklarga qarshi kurashning har qanday usulini bildiradi. Tankga qarshi eng keng tarqalgan qurolli tizimlarga yuqori tezlikdagi artilneriya, raketalar (sim bilan boshqariladigan yuqori portlashga qarshi tanklar (HEAT) kabi), o'q-dorilarni o'qqa tutadigan turli avtomatlar va tanklarga qarshi minalar kiradi. Bundan tashqari, ba'zi vertolyotlar zirhli mashinalarga zarba berish uchun jihozlangan.

Tanklarga qarshi kurash sohasida ko'pincha uchta atama ishlatiladi: "harakatchanlikni o'ldirish", "o'q otish kuchini o'ldirish" va "halokatli o'ldirish". Harakatlanishni o'ldirish (M-o'ldirish) deganda avtomobilning harakatlanish qobiliyatini yo'qotishi tushuniladi, masalan, tank izi buzilganda. Maqsad harakatsiz bo'lib qoladi, lekin qurollarini to'liq ishlatishi mumkin va qaysidir darajada kurashni davom ettirishi mumkin. Yong'in kuchini o'ldirish (F-o'ldirish)- bu avtotransport qurolini o'qqa tutish qobiliyatini yo'qotishini anglatadi. M-o'ldirish va F-

o'ldirish to'liq yoki qisman bo'lishi mumkin, ikkinchisi nishonning harakatlanish yoki o'q otish qobiliyatining pasayishiga ishora qiladi. Katastrofik o'ldirish (K-kill) tankning jang qilish qobiliyatini butunlay yo'q qiladi; Bu tankni to'liq yo'q qilishga yoki uning qurollari yoki ekipajini o'chirishga olib kelishi mumkin.

DASTLABKI TIZIMLAR

Kichik to'p va katta kalibrli miltiqlar Birinchi jahon urushi (Birinchi jahon urushi) tanklariga (masalan, Mark I tanki) qarshi, Britaniya ekspeditsion kuchlari tomonidan ishlatilgan. Bu qurollarning aksariyati deyarli yaroqsiz bo'lib chiqdi. Ba'zi qurollar 7.92 zirhini teshishni o'z ichiga olgan K O'qlar, keyin samarasiz bo'lganda, tankga qarshi katta miltiq. Shuningdek, granatalar ishlatilgan Geballe Ladung ("To'plangan granata"), asosan bir -biriga bog'langan oddiy granatalardan iborat. Tanklar ham artilleriya va minomyotlardan himoyasiz edi, ayniqsa ular tiqilib qolsa, bu kamdan -kam uchraydigan hodisa edi, ular qiyin erlar yoki tikanli simlarga duch kelganda, ularni nishonga olish osonroq edi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Потапов А. Приёмы стрельбы из пистолета. Практика смерша. М., 2003. С.76-194.
2. Бочавер К.А., Шварц М.В. Психологическая подготовка спортсмена в практической стрельбе. М.: Памятники исторической мысли, 2018.
3. Девдариани Н., Казарьян Л., Лозинская Н. Пулевая Стрельба./ Учеб.-метод. пособие. – М., 2010.
4. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Toshkent, 2008 yil
5. O'zbekiston Respublikasining "Umumharbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi qonuni, Toshkent, 2002 yil
6. O'zbekiston Respublikasining "Mudofaa to'g'risida"gi qonuni
7. I.A.Karimov "O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari, taraqqiyot vakolatlari"
8. I.A.Karimov "Milliy armiyamiz -mustaqilligimizning, tinch va osoyishta hayotimizning kafolatidir", Toshkent, 2003 yil.
9. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa Vazirligi. quruqlikdagi qo'shinlarning jangovar nizomi III-qism. Guruh, seksiya, tank (To'ldirilgan va o'zgartirilgan ikkinchi nashr) 2001y